

Glosy a aktuality.

Právník Lenin.

Vladimír Uljanov (Lenin) byl přijat na universitu v Kazani v r. 1887. V prosinci byl z university pro účast v protivládních demonstracích vyloučen. V květnu 1889 opustila rodina Uljanových Kazaň a přestěhovala se do Samary. Zde Lenin se soukromě připravoval k právnickým zkouškám. Leninovi totiž bylo dovoleno složit závěrečné zkoušky na některé universitě a proto si podal žádost v červnu 1890 o připuštění ke státní zkoušce na právnícké fakultě Petrohradské university. O těchto zkouškách píše univ. prof. Dr. Zdeněk Nejedlý ve své velké biografii Lenina (I. díl, 1937, str. 197 a n.):

»Ukázala se jistě i v tom Leninova genialita, jeho úžasná schopnost i dovednost práce, že aniž by kdy byl poslouchal nějaké přednášky, mimo kdysi několik týdnů v Kazani, připravil se za léto 1890 a zimu 1890-1 tak, že již 26. III. 1891 předložil předepsanou práci z trestního práva, a hned nato v dubnu složil první skupinu zkoušek, tvořících dohromady státní zkoušku právníckou, a na podzim druhou. A s výborným prospěchem, i to jak nejlépe bylo možno.

A byla to přece látka velmi obsáhlá, i také zkoušek mnoho: nejprve 5 ze 7 předmětů, a potom 8 z 11 předmětů a 1 písemná zkouška, celkem tedy 13 ústních zkoušek a 1 písemná z 18 předmětů. Z nich první dělal Lenin 4. IV. 1891 v malém konferenčním sále Akademie nauk, kde se vůbec zkoušelo, před komisí, jíž předsedal prof. Sergějevič, tehdy děkan fakulty. A zkoušen nejprve z dějin ruského práva (z nichž dostal otázku: jaké byly v Rusku druhy nesvobodných lidí) a den nato 5. IV. ze státního práva (šlechtická a selská zřízení v Rusku). Načež 10. IV. zkoušen z politické ekonomie (jaké jsou druhy platů za práci) a ze statistiky (o německém statistikovi ze 17. století), 16. IV. z encyklopedie a dějin filosofie práva (Plato o zákonech), a 24. IV. z římského práva (edikty). Čímž skončena první polovice examenu.

A druhou část složil na podzim: 16.—21. IX. 1891 z trestního práva (obhajoba v trestním processu), 24. IX.—5. X. ze systému římského práva (darování), 4.—11. X. z občanského práva a soudnictví (prodej a koupě) a z obchodního práva (obchodní

knihy), 12.—19. X. z policejního a finančního práva (o budgetu), 2.—9. XI. z církevního a mezinárodního práva. Z čehož pro nás aspoň nějak zajímavé je na př. policejní právo: nauka v Rusku zcela zvláštní, z níž kandidát, podle osnov, měl prokázat »znalost zřízení i funkcí různých orgánů státní činnosti, namířené nejprve k předělití nebezpečností jak průmyslů z lidské vůle, tak i na ní nezáviselých, a za druhé k zabezpečení podmínek mravního a materiálního blahobytu lidu«. Tak tu definována policie a tak měl Lenin odpovídat (jeho otázka zněla: »nauka policie a její obsah«). Pak církevní právo: to bylo věcně bezcenné, ale zkouška byla zlá, protože profesor byl zlý. Než Lenin i tu dobře obstál (dostal církevní zákonodárství). Konečně mezinárodní právo: z toho Lenin dostal otázku neutrality, válečného kontrabandu, blokády a práva dozoru. Něco, co no letech, za cizí intervence proti ruské revoluci, tolik se pro něho stalo i prakticky živé!

Tím pak zkouška skončena a Lenin 15. XI. 1891 dostal diplom, jenž ho opravňoval obhajovat obžalované před soudem čili stát se advokátem. Bylo mu tehdy — 21 let! Ale co bylo hlavní: teď měl možnost i existenčně vyjít již do světa, jak chtěl a potřeboval.«

O koncipientské činnosti Lenina v Samaře uvádí prof. Nejedlý:

»Maje diplom, vstupuje do praxe akvokátské. U advokáta, kterého dobře znal: A. N. Chardina, výtečného šachisty a proto dobrého známého i častého návštěvníka Uljanovových, který i jinak byl nevšední člověk, dovedný, myslivý, takže i po té stránce měl ho Lenin rád. A tak jeho požádal, aby ho přijal do své kanceláře, a Chardin svolil. Načež Lenin 4. I. 1892 podal přihlášku u soudu jako pomocník (u nás koncipient) advokáta Chardina a soud ho tak také 30. I. zapsal do seznamu pomocníků. Podle zákona směl však v civilních věcech hájit jen třikrát za rok, a jen v trestních neobmezeně. I podal proto 28. II. k soudu novou žádost, aby mohl i v civilních věcech vystupovati bez omezení. Čemuž soud však hned nevyhověl, protože prý k žádosti není přiloženo vysvědčení o politické zachovalosti. Na což Lenin odpověděl, že nemůže mít toto vysvědčení, jež absolutně vydala universita, poněvadž nestudoval na žádné, nýbrž skládal zkoušky jako externista. I žádal, aby soud sám o to požádal departement policie. Což soud učinil a když policie neměla námitek, aby Lenin vystupoval jako obhájce, dal mu soud 23. VII. žádané povolení. Jež mu intimováno 27. VII. a jeho jméno publikováno v Samarských Gubernských Vědomostech. A když na příští rok, jak bylo předepsáno, o totéž

žádal, dostal to již vůbec bez jakéhokoliv průtahu (8. I. 1893).

A tak dvě léta, 1892—1893, byl tu Lenin — advokátem... Jeho výstupů na soudě již na počet není mnoho, celkem asi 10, nic více... Už na začátku června 1892 proto skončil, a začal až v září. A v roce 1893, ač byl zapsán a i povolení měl, vůbec již ani jednou nevystoupil. Ale ani věcně jeho processy nic takřka neznamenaly. V Leninském museu v Moskvě jsou vystaveny doklady z procesu, v němž hájil sedláka obviněného z rouhačství. Ale to bylo také jediné a největší, co lze v tom směru uvést. Jinak hned první Leninův process 11. III. 1892 byla věc nadmíru všední: krádež dvou sedláků, s níž také byl soud za 1¼ hodiny hotov. A tak to šlo dále: krádež, vloupání, staří, mladí (i třináctiletý hoch už v tom byl při jednom processu), měšťané, sedláci, ale nic, co by vystupovalo ze šedi nejvšednější soudní agendy. Takže již aspoň něco bylo, když 19. XI. hájil sedláka Laptěva pro urážku otce a neposlušnost, což skončeno smírem: syn se otci zavázal, že se mu vždy ve všem bezpodmínečně podrobí. A když 17. XII., což byl poslední zde Leninův process, hájil dva železničáře, přednostu stanice a výhybkáře ze stanice Bezenčuk na Orenburské dráze, obviněné, že zavinili srážku nákladních vagonů.«

V r. 1893 odešel Lenin do Petrohradu, kde našel zaměstnání u vynikajícího advokáta Gerarda, jenž hájil kdysi Sofii Perovskou, jednu z hlavních účastníků atentátu na Alexandra II. Na soudu hájil Lenin jen, když musil: ve věcech, přidělených mu ex offio a to podle ruského zvyku ve fraku (jež měl po otci). Nevydělal prý si tím ani tolik, co ho stály dokumenty kocipienta. Činnost Lenina v Petrohradu byla již skoro výhradně politická.

Jan Slavík v knize »Lenin« (1934, str. 25) uvádí soudní epizodu, kterou ve svých vzpomínkách zachoval mladší Leninův bratr Dmitrij Uljanov a v níž možno postřehnouti jeden ze základních rysů Leninových — tvrdošijnou houževnatost:

»V létě r. 1892 Vladimír se švagrem Markem Elizarovem se převáželi přes Volhu nedaleko Syzraně. Převoznictví u tohoto města měl v nájmu bohatý kupec Arefěv, jenž přísně dbal, aby majitelé loděk neru-

šili jeho monopol. Lenin, nechteže čekat na převoz, požádal jednoho z majitelů loďky, aby je převezl. Zaslechl to nájemce převozu Arefěv. Zvolal na Elizarova, kterého znal jako krajana: »Nechte toho, Marku Timofejeviči. Vždyť víte, že za převoz platím nájem. Pojd'te raději ke mně čaj vypít a svého známého vezměte s sebou!« Po tomto vyzvání Vladimír Iljič tím více naléhal na majitele loďky, aby je převezl. Arefěvem vyslaný parníček je dohonil a zadržel, Marne advokátní koncipient Uljanov dokazoval Arefěvovým lidem, že se na něm dopouštějí násilí, marne hrozil soudem. Byl přinucen z poloviny řeky se vrátit a použití Arefěvova převozu. Podal však žalobu. Musil v té věci třikrát do Syzraně, vzdálené od Samary sto kilometrů. Tamní zemský náčelník byl ve spojení s Arefěvem. Věc odkládal, počítaje, že žalobce omrzí dlouhé cesty. Lenin však nepovolil, pokud kupce Arefěva nedostal na měsíc do vězení.«

○ revoluční zákonodárství a jeho ratihabici.*)

V prvním svém článku o úpravě zákonodárné moci (viz rubriku »Po časopisech«) pokusili jsme se o to, seznámit čtenáře v hrubých rysech se základy normotvorné činnosti prezidenta republiky a vlády za trvání zahraničního státního zřízení a v nynějším přechodném období, které potrvá až do okamžiku, kdy se ustaví zatímní zákonodárský sbor Československé republiky. Při tom jsme se omezili na úpravu, uskutečněnou zahraničními normami a nezabývali jsme se zatím legislativní činností, kterou v době slovenského povstání roku 1944 vykonávala a od definitivního osvobození Slovenska vykonává pro slovenské území Slovenská národní rada, ani účastí, kterou Slovenská národní rada vyvíjí podle politické dohody s vládou na formulaci těch dekretů prezidenta republiky, jež mají celostátní dosah.

Dnes hodláme nejprve stručně pojednati o důvodech, které podle na-

*) Viz »Svobodné noviny« ze dne 25. července 1945.

šeho mínění vedly zahraniční ústavní činitele k tomu, že se v zahraničí nevydávaly nové normy, mající povahu zákonů, ve formě vládních nařízení za souhlasu presidenta republiky podle zmocňovacích předpisů zákona o obraně státu č. 131/1936 Sb., nýbrž ve formě revolučních dekretů presidenta republiky na návrh vlády. K oficiálnímu vysvětlení tohoto rozhodnutí v zahraničí nedošlo. Domníváme se však, že se opíralo o tyto tři úvahy:

1. Zmocnění vlády, aby vydávala na místě zákonů nařízení, upravené §§ 115 a 138 cit. zákona č. 131/1936 Sb., se nevztahuje na úpravu poměrů ústavních. Zahraniční státní zřízení by tedy nebylo vystačilo s tímto zmocněním.

2. Podle obou zmocňovacích ustanovení mají se nařízení vydaná na jejich podkladě předložiti do 14 dnů ode dne vyhlášení oběma sněmovnám Národního shromáždění ke schválení. V době okupace nebylo možno splnit tuto podmínku.

3. Tím, že se president republiky a vláda rozhodli pro revoluční formu zákonodárných aktů, které už pro tuto svou revolučnost vyžadují dodatečného schválení příslušnými ústavními činiteli (ratihabice), dali zřejmě na jevo, že se nepovažují za přímé zmocněnce lidu, který žil pod okupantským režimem, nýbrž jen za jeho faktickým stavem povoláné jednatele, jichž činnost i na poli legislativním podléhá dodatečnému schválení svrchovaného lidu jako jediného zdroje zákonodárné moci.

Logickým důsledkem tohoto postupu zahraničního státního zřízení, který se podle našeho názoru setkal s jednotným souhlasem československých právníků, žijících v exilu, bylo, že president republiky, vláda a Státní rada, když vydáním ústavního dekretu presidenta republiky ze dne 3. srpna 1944 o obnovení

právního pořádku, č. 11 Úř. věst. čsl., chtěli připravit přechod od stavu nepřátelské okupace do stavu svobody v úseku právního řádu, pamatovali též na zmíněnou nutnost dodatečného schválení zahraničních zákonodárných aktů příslušnými ústavními činiteli. Článek 5 uvedené ústavního dekretu č. 11/1944 Věst. totiž stanoví ve svém prvním odstavci, že ústavní dekret presidenta republiky o ustavení Státní rady č. 1/1940, ústavní dekret presidenta republiky o prozatímním výkonu moci zákonodárné č. 2/1940, jakož i všechny ostatní dekry presidenta republiky, vydané podle § 2 ústavního dekretu č. 2/1940, podléhají dodatečnému schválení příslušnými ústavními činiteli (ratihabici). Podle druhého odstavce téhož článku pozbývají dekry presidenta republiky, vydané podle § 2 ústavního dekretu č. 2/1940, pokud neplatí podle svého obsahu na dobu kratší, další platnosti 6 měsíců po dni, kdy se sejde Národní shromáždění, nebudou-li již dříve zrušeny nebo změněny nebo jako zákony znovu usneseny a vyhlášeny.

Podrobnější právní rozbor významu těchto předpisů o ratihabici a zejména rozdílné její úpravy pro ústavní dekry č. 1/1940 a č. 2/1940 Věst. na straně jedné, a pro ostatní dekry a ústavní dekry na straně druhé, vymyká se již rámci této stručné informace určené i širší veřejnosti.

V dalším, závěrečném článku chceme říci několik slov o zákonodárné činnosti Slovenské národní rady na Slovensku a o způsobu, jakým je zatím na podkladě politické dohody fakticky zabezpečen a upraven její vliv na vznik těch dekretů presidenta republiky, vydaných na návrh vlády, které upravují věci celostátního dosahu.

Pavel Körbel.

Zákonodárná moc Slovenské národní rady.*)

Navazujeme na předchozí dva články, věnované dočasné úpravě výkonu zákonodárné moci podle zahraničních norem a zamýšlené ratihabice výsledků tohoto revolučního zákonodárství. Naznačili jsme v druhém z těchto článků, že Slovenská národní rada vykonávala v době slovenského povstání roku 1944 a vykonává nyní od začátků definitivního osvobození Slovenska pro jeho území zákonodárnou moc, při čemž je podle politické dohody s vládou též upraven její vliv na formulaci těch dekretů presidenta republiky, vydávaných na návrh vlády, které mají celostátní dosah.

Slovenská národní rada, která vznikla v Báňské Bystrici jako vedoucí orgán slovenského povstání, vydala dne 1. září 1944 nařízení, jehož první paragraf stanoví, že Slovenská národní rada vykonává celou zákonodárnou, vládní a výkonnou moc na Slovensku. Toto nařízení nabylo podle § 3 ihned účinnosti a bylo vyhlášeno jako první norma v první části Sbírkky nařízení Slovenské národní rady, která vyšla dne 5. září 1944.

Dalším nařízením Slovenské národní rady, rovněž z 1. září 1944, č. 2 Sb. n. SNR, bylo stanoveno, že se všechna její nařízení vyhláší v uvedené Sbírcce a že, pokud jednotlivé nařízení neustanovuje jinak, nastává jeho účinnost dnem vyhlášení.

Slovenská národní rada vydala takto v období slovenského povstání do 23. října 1944 celkem 38 nařízení a 2 vyhlášky o opravách tiskových chyb. Posledním nařízením z tohoto období, vydaným dne 23. října 1944, č. 40 Sb. n. SNR, přenesla svou pravomoc dočasně na předsednictvo Slovenské národní rady, které tedy bylo

zejména také oprávněno vykonávat po dobu platnosti tohoto nového nařízení zákonodárnou moc na Slovensku.

Jakmile to stav osvobozovacích bojů na Slovensku dovolil, ujalo se předsednictvo Slovenské národní rady tohoto výkonu zákonodárné moci a vydalo v době od 21. února do 9. dubna 1945 celkem 28 nařízení. Dne 11. dubna 1945 obnovilo plenum Slovenské národní rady zákonodárnou činnost nařízením, jímž zrušilo výše uvedené nařízení ze dne 23. října 1944 o dočasném zmocnění předsednictva Slovenské národní rady. Od té doby vykonává zákonodárnou moc na Slovensku opět Slovenská národní rada usneseními svých plenárních schůzí.

Nařízením ze dne 21. dubna 1945, č. 30 Sb. n. SNR, upravila Slovenská národní rada zákonodárnou moc na Slovensku odchylně od původního předpisu nařízení ze dne 1. září 1944, o němž jsme mluvili shora, potud, že zákonodárnou moc na Slovensku ve věcech celostátní povahy vykonává president republiky po dohodě se Slovenskou národní radou svými dekrety, kdežto ve všech ostatních případech, zákonodárnou moc na Slovensku, t. j. pro území Slovenska, vykonává Slovenská národní rada, a to, jak to nařízení formuluje, v duchu upřímné shody s presidentem a vládou Československé republiky.

Politická dohoda vlády Československé republiky s předsednictvem Slovenské národní rady, k níž došlo na podkladě jednání v Praze ze dne 31. května a 1. června 1945 a o níž denní tisk podrobně referoval, obsahuje v čl. II. výpočet t. zv. společných věcí, v nichž až do ustavení zatímního československého ústavního zákonodárného sboru vykonává pro celé území Československé republiky zákonodárnou moc president

*) Viz »Svobodné noviny« ze dne 28. července 1945.

republiky na návrh vlády a po dohodě se Slovenskou národní radou svými dekrety. K vtělení této dohody do právní normy celostátního dosahu, vydané podle ústavních dekretů presidenta republiky č. 2/1940 a č. 3/1945 Úř. věst. čsl., dosud nedošlo.

Pro úplnost informace, obsažené v předcházejících dvou člancích, chceme ještě upozorniti, že vedle dekretů, jejichž vydání navrhuje vláda presidentu republiky, vydávají se od ustavení vlády na území republiky též vládní nařízení podle § 138, odst. 1 zákona o obraně státu č. 131 Sb., která mají moc zákona. Vláda používá této normativní úpravy zřejmě ve věcech, o nichž předpokládá, že si jejich menší věcný nebo časově omezený dosah nevyžaduje solemnější formy dekretu presidenta republiky. Konečně se dekrety presidenta republiky provádějí ve smyslu ústavní listiny

vládními nařízeními a Slovenská národní rada vyhlásila dosud dvě prováděcí nařízení Sboru povereníkov k jednomu ze svých vlastních nařízení a k jednomu zákonu z r. 1942.

Po stránce formální možno ještě dodat, že nařízení Slovenské národní rady v období slovenského povstání byla podpisována slovy »Slovenská národní rada«, nařízení předsednictva Slovenské národní rady podpisovali jeho členové pod slovy »Předsednictvo Slovenské národní rady«, první tři nařízení po obnově zákonodárné činnosti plena Slovenské národní rady jsou opět opatřena podpisem »Slovenská národní rada«. Počínajíc nařízením č. 33 ze dne 15. května 1945 podpisují nyní všechna nařízení oba předsedové Slovenské národní rady a stejná forma podpisu se vyskytuje na prováděcích nařízeních Sboru povereníkov, o nichž jsme se shora zmínili.

Pavel Körbel.

Literatura.

J. Stalin: O dialektickém a historickém materialismu. Knihovna Rovnosti, svazek 3, výtisky Tiskové podniky Rovnosti v Brně, v červnu 1945, str. 31, cena 8 K.

Snažíme se navázat kulturní styky se sovětským Ruskem. Mluvíme-li o kulturních stycích, máme zpravidla na mysli osobní styk. Poznání člověka člověkem je jistě nejlepší způsob, jak poznat kulturu druhého. Mnohdy však osobní styk není možný. Avšak i tam, kde je možný, je záhodno, aby osobnímu styku předcházela příprava, kterou nám umožňuje čtení knižních pramenů. Takovým pramenem je nahore uvedené pojednání o dialektickém materialismu (»diamat«). Pomáhá nám osvojit si způsob myšlení toho, s nímž se dostáváme do úzkého spojení. Třeba se toto pojednání nedotýká speciálních právních otázek, má jeho poznání význam i pro nás právníky, neboť právní řád je kulturním jevem, který navenek podléhá zákonitostem kauzálního determinismu.

Setkáváme se tu se světovým názorem. Vytvořit jej, je úkolem filosofie, avšak ne filosofie, jejíž služkou by byla věda, nýbrž filosofie, jejímž předmětem je souhrn všech vědních předmětů, společná vrchní stavba, jež má tvořit klenbu nad jednotlivými vědami. Tímto světovým názorem je v našem pojednání dialektický materialismus.

Po prvním přečtení spisku čtenář — nemající dostatečnou průpravu — zjistí, že pochopení předneseného světového názoru není snadné.

Musí napnout svoje myšlení, aby si osvojil dialektickou metodu, která je přepracována z metody myšlení idealistické logiky na metodu poznání přírodních jevů a s nimi spojených kulturních jevů. Dívá se na přírodu jako na jednotný celek jsoucí ve stavu nepřetržitého pohybu a změn (viz Herakleitův dynamický monismus), prodělávající vývojový proces, v němž se rozpory řeší zákonitě ve formě přeskoků, což se při vývoji kulturních jevů projevuje revolučními převraty. Není izolovaných jevů, všechny jevy jsou vzájemně spjaty a podmíněny, protože každý společenský řád